

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Joh. Jonstoni Thaumato-graphia Naturalis

Jonston, Jan

Amstelodami, 1661

Caput VI

urn:nbn:de:bsz:31-97032

dantur, sudorem anxie emittant, experientia ipsa nos docuit. Hyeme raro fiunt Tonitrua. Paucæ enim & fere nullæ calidæ attolluntur exhalationes: meminit tamen tempore Alexandri Curtius lib. 8. de Alex. Erat prope, inquit, continuus cæli fragor, & passim cadentium fulminum species viscebatur. Tum repente imber grandinem incutiens, torrentis modo effunditur. Imbrem vix frigoris concreto gelu astrinxerat. Olaus lib. 1. cap. 6. in Septentrionali plaga vehementiora judicat. Nam homines exanimant: & in Tartaria regni Mongal mixtis cadunt nivibus. In Brasilia verò rarò demittuntur fulmina, ac tanta fulgura, ut Solem superare videantur. Ioseph Acoſta anno 1560. Tempore Marci Antonini Philosophi, fulmine ad legionis Christianæ preces percussos hostes legimus. Unde Christianorum Legio Fulminatrix dicta. Confestim inquit imperator de illis in Epist.) ut procubuerunt in facies & preces fuderunt ad ignotum mihi DEVM, descenderunt de cælo, in nos quidem frigidissimus imber, in nostros vero hostes, grandæ mixta fulminibus, ut sine mora sentiremus, præsto esse victam operæ DEI potentissimi.

CAPUT VI.
DE VENTIS.

ARTICULUS I.

De Origine Ventorum.

Ventorum causam Solem innuit Aristoteles 2. Meteoror. cap. 4. humorem, qui per summa terræ residet attrahentem, & terram ipsam calefaciendo exsiccantem. Non placet sententia Lydiato. Nam terra irrigata & exsiccata, parca est Ventorum materia. Terra enim non plus imbibit pluviam, quam ut suam expleat sitim, & in siccam permutet naturam; inde nulla exhalatio. Ex eodem demenso, in pluvias abire permittit, ejus non parva copia. Quid igitur pro-

gentibus relinquatur ventis? Internus ergo substituitur calor. Et certe temporibus hybernis, fumosam terra exspirat exhalationem: ex nivibus in Australibus partibus oriuntur venti: ex paludibus & stagnis aura affurgit; ex mari quamvis tranquillo procellæ. Vnde nisi quia exhalat terra vaporem, qui per profundas aquas foras erumpit? Rem hanc Chymicorum ostendit instrumentum, quo loco follis utuntur. *Sennert. lib. 4. Epitom. c. 3.* Paratur ex cupro globus, ita ut aqua repleti, claudi repletus possit. Fistula angusti orificii, ex una paratur parte, aqua igni admovetur repletus, fistula alteri loco follis. Vbi globus incalescit, & aërescit aqua, continuo aër exspiratur, & donec aqua tota absumpta sit, follis loco fungitur. Procreantur autem tum venti, cum calor madidam utit terram. Sol exsiccatione poros aperit, aër agitatione accedit. Si verò in mari oboritur, mare primo tranquillum secum murmurans, exhalationem venti materiam jam tum in visceribus ejus gigni significat, pisces nonnulli lascivunt, ad saxa se affigunt nonnulli: tum parum intumescens mare, exhalationem modò genitam exitum moliri ostendit: post bulliens ad superficiem usque penetrasse, sed parva adhuc mole; tandem sublatum ante se fluctum, fatuum irruptiones toto inséquentes impetu ventum atque tempestatem faciunt.

ARTICULUS II.

De generibus & effectis Ventorum.

Multa vero ventorum genera, quæ navigatio præcipue invenit; secundumque flatum & proprietatum diversitatem, operationes. Nubes ad se trahit Cæcias, Circeus ne plantarum odore misceatur Aquilo, impedit; & tanta ei vis, ut hominem Cataphractum facile prosternat, naves ab aquis extractas in sublime tollat, molendina cum lapidibus, tecto & hominibus alio transporter. *Plin. l. 2. c. 47. Gell. l. 2. c. 22. Olaus l. 1. c. 41. Et 2. c. 3.* In Japoniam è Sinarum

rum regione navigantibus tantas ciet Typhon procel-
 las, ut nonnisi miraculo effugiatur naufragium. In
 regione S. Vincentii, sylvas extirpat: in Hispaniola
 ad stadii intervallum, sublatos transfert homines. In
 Insula Ormutio si excitentur, fervore interimunt ob-
 vios, occisorumque carnes, quod aqua ferventi fieri
 videmus, ab ossibus disjungunt. Periculum ut effu-
 giant, corpora in aquis occultantur ad caput. *Ovetan.*
l. 6. Polus l. 1. c. 5. Obversis Austro genitalibus mire
 afficiuntur scemina libidine, Boream generationi per-
 commodum produunt; quo fit ut morientes spiritu
 excitare credatur. *Rhodig. l. 14. c. 4. & lib. 15. c. 23.*
 In Lesbo apud Mytilenam Austro flante ægrotant ho-
 mines, Coro tussunt, Septentrione in integrum resti-
 tuuntur. In Tercera ferrum & lapides ardit. *Bertius*
in Geographia. Inter cæteros sunt & Etesia, sed præ-
 insignis modestiæ venti. Singulis annis biduo post ex-
 ortum Caniculæ spirare quadraginta diebus solent.
 Moderantur flatu suo calorem, ætatem frangunt, &
 à mensium ferventissimorum gravitate defendunt. A
 tertia diei oriuntur horà; (unde somniculosorum no-
 men) noctu desinunt. Gigni à calore magno, nives in
 locis Septentrionalibus adhuc reliquos colliquante,
 verisimile videtur. Verisimile exoeratas nive terras
 retectasque spirare liberior. Antiqui Sactis placabant
 entos. Structum Boreæ apud Illisum à Græcis Tem-
 plum, author est Herodorus. Bureasmos Athenis nun-
 cupabant, qui Boreæ festa ducerent. Romæ ædem tem-
 pestatis fuisse P. Victori credimus. *Rhodig. l. 20. c. 25.*

CAPUT VI.

DE TERRÆ MOTU.

ARTICULUS I.

De ortu terræ motus.

A Quam subter in terrarum cavernis undantium flu-
 idibus terram moveri, antiquissimi existimabant: inde